

MITÄ HENKIKIRJAT KERTOVAT SUKUTUTKIJALLE

Esityksen otsikko on samalla kysymys. Siihen pyritään antamaan vastausta kertomalla ensin jonkin verran henkikirjojen historiasta, sekä muuta taustatietoa tästä sukututkijoille arvokkaasta asiakirjasarjasta. Kerrotaan myös henkikirjojen ja niistä tehtyjen mikrofilmien säilytyspaikoista ja saatavuudesta. Lopuksi tarkastellaan eri aikakausien henkikirjoja, niiden eroavaisuuksia, sekä niistä kunakin aikana saatavia tietoja.

Sukututkimuksessahan käytetään tietenkin ensisijaisesti ja eniten, varsinkin alkuvaiheessa, kirkonarkistoista saatavia tietoja. Sieltähän ne parhaat ja tarkimmat tiedot ovat saatavissa siltä ajalta, kun kirkonkirjoja on säilynyt. Mutta ne loppuvat yleensä tuossa 1600-1700-lukujen vaihteen tienoilla, ja niissä saattaa olla myöskin aukkoja, joskus pitkiäkin, epäselvyyttä tai ristiriitaisuutta voi tulla vastaan. Tällaisessa tapauksessa avuksi voidaan ottaa henkikirjat. Samoin silloin, jos halutaan tutkimuksissa edetä syvemmälle historian hämärään, kuin kirkonkirjoja myöden päästään. Silloin, jos tutkimusalue on läntisen Suomen maaseudulla, ja aika ennen vuotta 1809, voidaan henkikirjojen sijasta käyttää Suomen asutuksen yleisluetteloa (SAY). Itäisestä osasta maatamme sitä ei ole tehty, joten siellä joudutaan tutkimaan alkuperäisiä henkikirjoja kirkonarkistojen ehtyessä.

Henkikirjoistahan on niiden alkamisvuodesta 1634 lähtien otettu henkilötiedot asutuksen yleisluetteloon, josta vuodesta lähtien saadaan myös naisten nimiä sukututkimuksiin niin henkikirjoista kuin SAY:stäkin. Tätä varhaisemmalta ajalta olevista muista asiakirjasarjoista naisten nimiä ei juurikaan saa. Ainoastaan, jos naisleski on ollut esim. talonhaltijana, nimi esiintyy maakirjoissa ja kymmennysluette-loissa.

Henkikirjojen historiaa

Näiden henkikirjojen synnystä on kiittäminen 30-vuotisen sodan köyhdyttämän Ruotsin kruunun talousasioista vastanneita virkamiehiä. Aivan kuten tämän päivän rahaministeritkin, he valtion pohjattoman rahakirstun täyttämiseksi joutuivat keksimään keinoja kansalta saatavien verotulojen lisäämiseksi. Välillisesti tulivat he näin synnyttäneeksi meille sukututkijoille hyvän ja pitkäaikaisen, lähes koko maata käsittävän lähdeaineiston. Muutamien aikakausien henkikirjoistahan on saatavissa nimien lisäksi myös muuta tietoa, jota voidaan käyttää rikastuttamaan tutkimusta.

Valtion kekseliäisyyttä verojen lisäämiseksi jo 1600-luvulla osoittaa myllytullivero, jota alettiin kantaa 1620-luvulla kaikesta jauhetusta viljasta, jauhatuksen yhteydessä. Mutta kyllä kansakin puolestaan osasi olla nokkelaa, se ei vienytäkään

viljojaan kruunun tullimyllyihin jauhattavaksi, vaan teki sen käsinkivillä ja pienissä salaa rakennetuissa puomyllyissä. Tämä oli sitä verottajan ja kansan välistä kissa ja hiiri-leikkiä, joka eri muodoissaan jatkuu meidän päiviimmeekin.

Edellämäinituista syistä johtuen myllytulliveron tuotto jäi paljon odotettua pienemmäksi, ja kruunu alkoikin verottaa viljan sijasta sen syöjiä. Siis vuodesta 1634 lähtien jokaisen 12 vuotta täyttäneen kansalaisen oli maksettava henkivero eli henkiraha, niin miesten kuin naistenkin. Sen suuruus oli säätyläisiltä, rusthollareilta, lampuodeilta ja pitäjänkäsityöläisiltä 16 äyriä (nykyrahassa ehkä n. 80 mk). Yhteiseltä kansalta, jota myös rahvaaksi kutsuttiin, henkiraha oli 12 äyriä (n. 60 nykymarkkaa). Ja kun henkirahan maksaneista vuosittain sekä kihlakunnittain laadittiin luettelot, syntyivät näin henkikirjat.

Tämä henkivero oli aluksi säädetty tilapäiseksi veroksi, mutta verojen tapaan siitäkin tuli pysyvä vero vuodesta 1652 lähtien, jolloin alaikäraja korotettiin 15 vuoteen, mikä se käytännössä oli jo ollutkin. Samoin yli 63-vuotiaat vapautettiin maksusta, lukuunottamatta yli 63-vuotiaita, jotka olivat vielä talossa isäntänä. Aateliset palvelusväkineen vapautettiin tällöin myös henkirahan maksusta, kuten sotilaat sekä eräät muut ihmisryhmät. Köyhät, sairaat ja vaivaiset saivat myös vapauden. Myöhemmin, 1700-luvun lopulla, monilapsisten perheiden vanhemmat vapautettiin henkirahan maksusta.

Lisäksi esivanhempamme olivat ilmeisesti kovin huonomuitisia, he muistivat henkikirjoitustilaisuudessa lapsensa nuoremmiksi kuin ne olivat, samoin perheensä vanhemman väen todellista iäkkäämmäksi. Vielä sinä aikana, jolloin tutkijakin voi jo verrata henkija rippikirjojen tietoja toisiinsa, huomaa tämän. Myös he olivat taitavia eri tavoin petkuttamaan

henkikirjoittajaa esim. tekeytymällä heikkonäköiseksi, sokeaksi, kuuroksi, rammaksi, sairaaksi tai varattomaksi. Välttyn näin henkirahan maksusta. Jotkut esivanhemmistamme muuten vain onnistuivat salaamaan itsensä tai osan väestänsä. Henkikirjoittajan lahjomistakin on tietävästi tapahtunut ja senkin vuoksi nimiä puuttuu kirjoista. Kaikista näistä syistä henkikirjat ovat ajoittain hyvinkin puutteellisia, jos niitä verrataan rippikirjoihin.

Kuka suoritti henkikirjoituksen?

Ensimmäisinä vuosina papit toimitivat sen, mutta vuodesta 1652 lähtien kirjoituksen suorittivat tehtävään tällöin määrätty mantaalikomissaarit, pappien avustuksella. Kihlakunnankirjurin eli henkikirjoittajan virat perustettiin v. 1780, ja siitä lähtien he tekivät henkikirjoituksen. Näissä vuosittaisissa henkikirjoituksissa syntyneet henkikirjat ovat isonvihan aikaista katkosta lukuunottamatta säilyneet miltei katkeamattomana sarjana nykypäiviin saakka. Siis vuodesta 1634 lähtien aina vuoteen 1990 jatkuu tämä vuosittainen henkikirjojen sarja, yli 350 vuotta. Ajan mitaan niiden muoto, sisältö ja tarkoitus ovat muuttuneet hyvinkin paljon. Toisilta vuosilta ne ovat paremmat, toisilta vajavaisemmat. Myös eri kihlakuntien samojen vuosien henkikirjoissa saattaa olla eroavaisuuksia. Vasta vuonna 1924, jolloin henkirahan kanto lopetettiin, muuttuivat ne pääasiallisesti väestörekisteriksi ja tarkentuivat sisälöltään.

Kirkonkirjoissahan on periaatteessa jokainen kunakin aikana seurakunnassa elänyt ja asunut henkilö. Henkikirjoihin sensijaan ei ole kirjattu läheskään kaikkia ihmisiä, vielä tämän vuosisadan alkupuolellakaan. Poissa ovat yleensä ala- ja yli-ikäiset, sairaat, varattomat sekä sotilaat ja muut, jotka lain mukaan olivat vapautetut maksusta. Syystä tai

toisesta henkikirjoista puuttuu jonkinverran sellaisia henkilöitä, joiden pitäisi siellä olla. Ennen isoavihaa henkikirjoissa on laskettu olevan yleisesti vain noin puolet silloin eläneestä väestä. Isonvihan ajaltahan niissäkin on täydellinen katkos 1714-1721-1722. Sen jälkeisinä köyhinä vuosina ehkä vain noin kolmasosa väestöstä löytyy henkikirjoista. Siitä sitten taas vuosien mittaan ne tulevat täydellisimmiksi, niin, että 1800-luvun alkuvuosina niistä puuttuu enää vajaa 10% väestöstä. Pitää muistaa, että henkikirjat ovat vasta 1800-luvun lopulta lähtien olleet myös väestörekisteri. Siihen asti ne olivat lähinnä tosite maksetusta henkirahasta, tai sen maksamisesta vapauttamisesta. Henkikirjoittaja ei ollut kaikkina aikoina kiinnostunut maksusta vapautettujen nimistä, ja niinpä ne eivät useimmiten esiinnykään kirjoissa. Henkikirjoista saadaankin siis etupäässä vain henkirahan maksaneiden nimiä, useimmiten aikuisiässä olevien terveiden ihmisten nimiä. Ajoittain myös maksusta vapautettujenkin nimiä, tällöin on vapautuksen syy mainittu; ikä, sairaus tai jokin muu peruste.

Niissä ei ole syntymä-, vihki-kuolin- eikä muuttomerkintöjä. Henkikirjoista saadaankin vain vuosittainen "läpileikkaus" kussakin taloudessa sinä vuonna varmasti asuneista henkilöistä, samoin kuin SAY:stäkin, josta saadaankin henkikirjojen yhden vuoden sijasta tiedot 20 vuodelta samalta kirjan aukeamalta. Näistä molemmista saadaankin parhaiten tietoja paikallaan pysyneistä henkilöistä ja heidän perheistään. Niitähän maaseudulla valtaosa väestöstä olikin vanhoina aikoina. Henkikirjoissa on ajoittain kuitenkin sellaista tietoa, jota muissa lähteissä ei ole, ja josta syystä niitä ei pidä jättää käyttämättä. Tästä enemmän tuonnanpä.

Kuinka henkikirjoitus suoritettiin 1600-luvun lopulla annetun määrä-

uksen mukaan henkikirjoitustilaisuudesta piti kuuluttaa kirkossa vähintään 3 viikkoa aikaisemmin. Itse tilaisuus pidettiin joko kirkossa, pitäjäntuvassa tai jossakin kirkonkylän talossa. Koko pitäjä samalla kertaa, tai osa siitä. Perheen päämiehen piti tässä tilaisuudessa ilmoittaa väkensä, ja hän oli myös vastuussa kaikkien siihen kuuluvien henkirahan maksusta. Isoonvihaan saakka kirjoitus suoritettiin alkuvuodesta, sen jälkeen loppuvuodesta, jolloin ilmoitettiin kyseisen vuoden alun tilanne. Vuodesta 1871 lähtien tämä "hengillepano" tehtiin taas alkuvuodesta.

Tilaisuudessa tuli olla läsnä manttaalikomissaarin, myöhemmin henkikirjoittajan, lisäksi nimismies, lautamiehet, kuudennusmiehet sekä joku papiston edustaja kirkonkirjojen kanssa. Niitä piti verrata henkikirjoihin tilaisuuden edistyessä. Manttaalikomissaareilla oli proviisiopalkka, eli hän sai osan henkirahan tuotosta palkakseen. Väkensä, tai osan siitä salaaville verovelvollisille oli määrätty ankarat sakot. Mutta kaikesta tästä huolimatta kaikkia maksuvelvollisia ei aina saatu kirjoihin.

Hyvinä vuosina henkikirjoissa on enempi väkeä kuin huonoina ja katovuosina. Ja tästäkin syystä niissä saattaa olla suuria vuosittaisia vaihteluita tarkkuuden suhteen. Eikä se, että jonkun nimeä ei ole jonakin vuonna henkikirjassa, (tai SAY:ssä) merkitse aina suinkaan sitä, että häntä ei olisi, tai että hän olisi kuollut. Hän on ehkä vain syystä tai toisesta onnistunut välttymään henkirahan maksusta, ja nimi saattaa tulla esiin uudelleen taas muutaman vuoden kuluttua.

Sisällöltään henkikirjat ovat epäyhtenäisiä vielä 1800-luvun alkupuolellakin, sekä ajallisesti, että paikallisesti. Ne on tehty kihlakunnittain, joko kirkkotali hallintopitäjäjoon mukaan, (tietysti sen, joka kunakin aikana oli voimassa). Maaseudulla kylittäin, usein samassa järjestyksessä

kuin rippikirjassakin. 1800-luvun mittaan kylät tulevat aakkosjärjestykseen. Kaupungeissa väestö on lueteltu kaupunginosittain ja kortteleittain. Pohjoisin Suomi oli vapautettu henkirahasta vuoteen 1850 saakka, joten sieltä henkikirjoja tätä varhaisemmalta ajalta ei ole. Samoin ns. Vanhassa Suomessa ja Pohjois-Karjalassa henkikirjoitus on ajoittain tehty eri tavalla kuin muualla Suomessa, niistä ei kaikkilta ajoilta henkikirjoja ole tehty lainkaan.

Suurimmasta osasta maamme henkikirjasarjat jatkuvat kuitenkin melko säännöllisesti vuodesta toiseen. Aina silloin tällöin annettiin uusia määräyksiä ja sääntöjä, jotta henkikirjoitus olisi saatu tarkemmaksi ja kattavammaksi. Esimerkiksi vuonna 1765 määrättiin, että kaikkien ihmisten nimet pitää merkitä henkikirjaan, siis nyt myös henkirahasta vapautettujenkin nimet. Henkikirjoittajat ymmärsivät tämän kukin omalla tavallaan, muutamina vuosina tämän jälkeen saatettiin näin tehdäkin, kunnes luisuttiin taas vanhaan käytäntöön ja merkittiin vapautetut vain lukumääränä. Käytäntö vaihtelee eri kihlakunnissa ja eri vuosina. Henkikirjoja oli myös määrä verrata seurakuntien väkilukutauluihin, joita oli alettu laatia 1700-luvun puolivälistä lähtien, kuitenkin henkikirjoissa on aina vähemmän väkeä kuin näissä seurakunnan luetteloissa. Talonnimet ilmestyvät henkikirjoihin 1700-luvun alussa, sitä ennen niissä on vain kylittäin isäntien ja heidän ruokakuntiansa henkirahan maksaneiden jäsenten nimet.

Jo 1700-luvun mittaan maksettiin eräitä ylellisyysveroja, kuten lasi-ikkunoista, peileistä, vaatteista, perukeista ym. Niistä on satunnaisesti luetteloita läänintileissä. Ruotsinvallan loppuvuosina, 1700- ja 1800-lukujen vaihteen tienoilla nämä ylellisyysverotiedot on yhdistetty henkikirjoihin. Näitä verojahan kerättiin aina jossakinpäin sotaa käyvän Ruotsin kruunun rahakirstun

täytteeksi. Nämä 1800-luvun alkuvuosien henkikirjat ovat juuri näiden ylellisyysverotietojen ansiosta suorastaan sukututkijan aarreaitta. Niistä saa läpileikkauksen sen ajan yhteiskunnasta ja tuon ajan eri kansanluokkien varallisuudesta sekä asumistasosta. Säätyläiset antoivat henkikirjoitusilmoituksensa kirjallisesti vuodesta 1800 lähtien, siinä he ilmoittivat perheenjäsenensä, palvelusväkensä ja ylellisyysverojen alaisen omaisuutensa. Näitä ilmoituksia on säilynyt joistakin lääneistä muutamilta 1800-luvun alkuvuodelta henkikirjojen yhteydessä. Asianomaisen useimmiten itse kirjoittamana ja allekirjoittamana ovat tietenkin mielenkiintoisia.

Nämä tämän ajan henkikirjat, monine harvinaisine tietoineen ovat, ihmeellistä kyllä, melko vähän tunnettu ja käytetty tietolähde. Johtuneeko siitä, että jakso on lyhyt, vain vajaa 10 vuotta. Mutta kukapa ei haluaisi tietää montako ikkunaa esi-isällä oli asunnossaan, minkälaisilla ajopeleillä hän mahdollisesti liikkui, oliko hän tupakkamiehiä, omistiko taskukellon tai korttipakan. Samoin on mukava tietää, kuinka paljon talollinen esi-isä maksoi vuosittain veroa oikeudesta polttaa paloviinaa. Tämähän oli veroa vastaan luvallista maassamme vuosina 1800-1866.

Näissä 1800-luvun alkupuolen henkikirjoissa on useimmiten myös kaikkien ruokakunnan jäsenten nimet. Henkirahasta vapautettujen kohdalla ikä-, sairaus- tai muu tieto vapautuksen syystä. Pitää kuitenkin muistaa, että vieläkin lähes kymmenesosa väestöstä jäi syystä tai toisesta merkitsemättä henkikirjoihin.

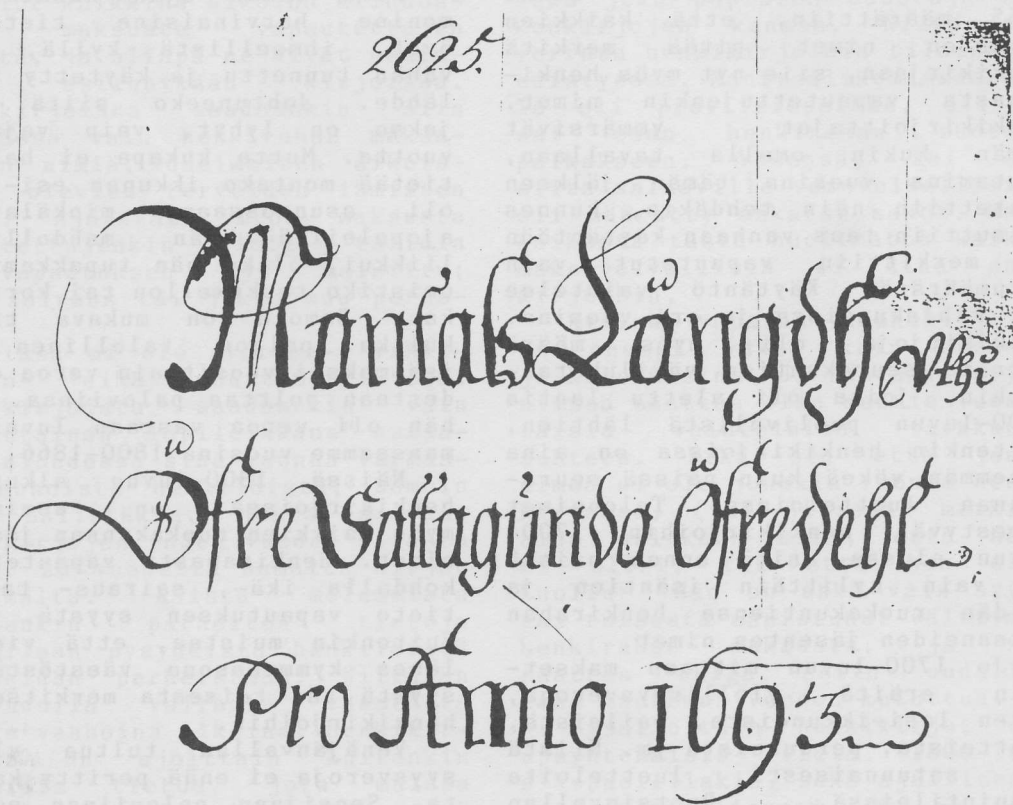
Venäjänvallan tultua ylellisyysveroja ei enää peritty kansalta. Sensijaan paloviinan poltto-oikeusmaksusta sekä muutamista muista taloa koskevista ja henkilökohtaisista veroista ja maksuista on merkintöjä autonomian ajan henkikirjoissa. Sisällöllisesti henkikirjat köyhtyvät taas 1800-

luvun mittaam, maksusta vapautetut ilmoitetaan vuosisadan loppupuolella useimmiten vain lukumääränä omissa sarakkeissaan. Vuonna 1865 alaikäraja nostettiin 16 vuoteen ja aatelisilta poistettiin henkirahan maksuvapaus. Tähän aikaan saatiin oma raha, markka. Ja henkiraha oli nyt miehiltä 2 markkaa, naisilta 1 markka, säädystä riippumatta. Vuosisadan lopulla tulee viimeistään valmiiksi painetut ja sarakoidut henkirijat, ne henkikirjoittaja vain asianmukaisesti täytti. Tähän aikaan on yleensä jo niin hyvät kirkonkirjat, että henkikirjoja ei enää juurikaan tarvita. Eikä niistä enää saada sen enempää tietoa kuin kirkonkirjoistakaan. Vuonna 1878 annetun asetuksen

mukaan henkikirjoitusilmoitus tuli antaa kirjallisesti, kuitenkin siinä sanotaan: "Vähemmän kirjoitustaitoiset voivat tehdä sen edelleen suullisesti".

Jos on halua tai tarvetta tutkia henkikirjoja, on hyvä tietää muutamia asioita.

(Kuva 1) Ensiksikin on tiedettävä, mihin lääniin ja kihlakuntaan tutkittava paikkakunta on kuulunut kunakin aikana. Se selviää parhaiten vuosien 1634-1809 ajalta henkikirjamikrofilmiluettelon lopussa olevasta luettelosta. On vain otettava huomioon mahdolliset tapahtuneet rajansiirrot. Nuoremmalta ajalta tiedot kihlakunnista löytynevät maakunta-



Kuva 1. Mantals Längdh, Manttaaliluettelo eli Henkikirja Ylä-Satakunnan yläosan kihlakunnasta vuodelta 1693. (nimilehti)

ja pitäjänhistorioista tai esim. maakunta-arkiston luettelosta. Kaupunkien henkikirjat saattavat olla niiden maistraattien arkistoissa, eivätkä ole kaikki säilyneetkään. Niitä ei aina ole siirretty maakunta-arkistoon, vaan ovat kaupungin omassa arkistossa. Tällaisessa tapauksessa niitä ei myöskään löydy mikrofilmiltä.

Henkikirjat on siis mikrofilmattu niiden alkamisajankohdasta vuoteen 1809 saakka. Filmirullien numerot kihlakunnittain löytyvät jo edellämainitusta luettelosta. Joidenkin läänien henkikirjoja on filmattu nuoremaltakin ajalta 5 vuoden välein aina vuoteen 1860 saakka. Näiden rullien numerot löytyvät "oranssiluettelosta", eli Luettelo yleisarkistojen käyttökopioista. Tämän luettelon julkaisemisen (v. 1982) jälkeen mahdollisesti filmatuista nuoremista henkikirjoista tiedot löytynevät valtionarkistosta.

Hämeenlinnan maakunta-arkistossa on henkikirjamikrofilmit Hämeenläänin osalta vuosilta 1634-1808. Muiden maakunta-arkistojen suhteen tilanne lienee sama. Valtionarkistossa on koko maata käsittävät kokoelmat henkikirjamikrofilmejä edellämainitulta ajalta.

Aivan viime aikoina on alettu filmata korteille vuosien 1960-1920 välisen ajan henkikirjoja 0:aan ja 5:een päättyviltä vuosilta. Työ on aloitettu itäisen Suomen lääneistä, koska niiden alkuperäiset henkikirjat ovat runsaasta käytöstä johtuen kulumassa loppuun. Osa niistä on jo käyttökiellossa tämän vuoksi. Koko maan osalta filmaus saataneen suoritetuksi vuoteen 1998 mennessä. Läntisen Suomen henkikirjat ovat asutuksen yleisluettelon ansiosta säästyneet paremmin kulutukselta.

Nuoremman ajan henkikirjoja, joita ei ole mikrofilmattu, voi tutkia alkuperäisinä maakunta-arkistoissa tai valtionarkistossa. M-A:ssa olevat henkikirjoittajien arkistoista peräisin olevat henkikirjat ovat melko epäselviä konseptikappaleita. Kannattaa katsel-

la lääninhallituksen arkiston puolelta olevia puhtaaksikirjoitettuja kappaleita, mikäli niitä tutkittavalta ajalta sieltä löytyy. Valtionarkistossa ovat kamarikollegioon ja senaattiin aikanaan lähetetyt puhtaaksikirjoitetut kappaleet tutkijoiden käytettävissä. (Lukuunottamatta tietenkin käyttökiellossa olevia.)

Henkikirjoihin tutustuu ehkä parhaiten siten, että alkuun ottaa tutkittavakseen henkikirjan sellaiselta vuodelta, jolta on olemassa rippikirjakin. Vertaamalla niissä olevia tietoja toisiinsa pääsee perille niiden eroavaisuuksista.

Henkikirjamikrofilmirullissa on yleensä muutakin läänintilien aineistoa, jos on aikaa ja taitoa katsella niitä, saattaa tehdä tavallaan kuin sivutuotteena merkittäviäkin mielenkiintoisia löytöjä. Niihin ei ole mahdollista tämän esityksen puitteissa lähemmin puuttua.

Millaisia ovat eri aikakausien henkikirjat?

Ensimmäisten vuosien henkikirjat ovat pappien laatimia luetteloita seurakuntansa yli 12 vuotiaista jäsenistä. Luettelo etenee kylittäin ja taloittain. Oriveden vuoden 1634 henkikirjassa on miesten nimet vasemmalla puolella, naisten oikealla. (Kuva 2).

Kun henkikirjoitus tuli vuodesta 1652 lähtien manttaalikomissarien tehtäväksi, he laativat aluksi ne suurin piirtein samoin kuten papitkin olivat sen tehneet. Ajan mittaan tuli sarakejakoa sivuille. Vasemmalla kylännimisarake, keskellä leveä nimisarake, oikealla kaksi kapeata saraketta 16 ja 12 äyriä henkirahan maksaneille. (Kuva 3).

Isonvihan jälkeen sarakejako on muuten ennallaan, paitsi nyt maksettiin kolmen suuruista henkirahaa. Kalleimman 24 äyriä maksoivat säätyläiset ja lampuodit, 16 äyriä rusthollarit, varakkaimmat talolliset, pitäjänkäsityläiset ja rakuunoiden vaimot.

Vuodesta 1800 lähtien tulevat ylellisyysverosarakkeet henkikirjoihin, mitkä nyt ovat muutenkin tiedoiltaan rikkaimmillaan. Kun nyt taas ovat henkirahasta vapautettujen nimet mainittu, samoin

Ylellisyysverosarakkeet ovat:
 Tupakkaa käyttävää rahvasta.
 Ikkunavero: kaksi saraketta,
 a. 1 killinki 6 runstykkiä
 (säätyläiset)
 a. 6 runstykkiä (rahvas)
 Metsästyskoiria (jalorotuisia
 metsästyskoiria)
 Ajopelit: Umpinaisia vaunuja
 Avonaisia vaunuja
 Kuomullisia kiesejä
 (säätyläiset)
 Rahvaan ajelukärriä
 (kiesejä)

Kuva 4. Pirkkalan henkikirjan alku vuodelta 1777

Taskukellot: Kultaiset
Muuta metallia
olevat

Korttipelioikeuden saaneet.
Ratsumiesten ja sotilaiden
vaimoja, jotka käyttivät silk-
kivaatteita.

Eräitä esimerkkejä

Säätyläiset saivat tupakoida ilman veroa, mutta jos rahvaan mies sortui tähän paheeseen, kruunun taholta oli katsottu hyväksi määrätä siitä hänelle vuosittain maksu. Kun verrataan silloisia asukasmääriä ja tupakkaa käyttävien yhteissummaa, voidaan laskea, että lähes puolet täysikäisistä miehistä oli tupakan-
käyttäjiä.

Lasi-ikkunoita, joista säätyläiset maksoivat korkeamman taksan mukaan kuin yhteinen kansa, oli tavallisissa maataloissa 6-8 kappaletta. Säätyläisillä joskus enemmänkin. Rustholleissa ja kartanoissa saattoi olla jopa 20 ikkunaa. Torpissa ja itsellis-
mökeissä ikkunoita oli 2-4, joskus ainoastaan yksi tai ei yhtään. Silloin oli tietenkin kysymys savupirtistä, joita tuohon aikaan vielä kyllä löytyi.

Jahtikoiria ei esimerkiksi Orivedellä eikä Teiskossa ollut lainkaan, Kangasalla, Messukylässä ja Lempäälässä aivan muutama. Tavallisista talonvahdeista verottaja ei ollut kiinnostunut.

Ajopeleistä sekä umpi- että avonaiset vaunut olivat harvinaisia seudullamme. Vain Kangasalan, Lempäälän ja Pirkkalan suurissa kartanoissa niitä oli muutama. Kiesejä oli yleensä kaikilla säätyläisillä, samoin kirkko-
eli ajelurekiä, jotka rinnastettiin avonaisiin vaunuihin verotuksessa. Muutamilla varakkaimmilla talollisillakin oli kiesejä.

Taskukello oli harvinainen kalleus siihen aikaan, esim. Orivedeltä niitä oli ilmoitettu v. 1807 kahdeksan kappaletta, niistä yksi oli kultainen. Kellot olivat yhtä lukuunottamatta säätyläisten hallussa.

Korttipelioikeus oli vain muutamalla säätyläisellä kussakin pitäjässä. Esimerkiksi Orivedellä nimismies Walldenilla ja lippumies Ingmannilla.

Jostakin syystä kruunu ei katsonut hyvällä silmällä sotilaiden vaimojen koreilua vaatteilla, muiden henkilöryhmien pukeutumiseen se ei tähän aikaan verotuksellisesti puuttunut. Nämä vaimoparat joutuivat maksamaan vuosittaisen veron, jos käyttivät silk-
kivaatteita. Miltei kaikki sotilaiden vaimot olivat saaneet ruksin tähän sarakkeeseen.

Säätyläiset antoivat henkikirjoitusilmoituksensa kirjallisesti vuodesta 1800 alkaen. Henkikirjoittaja siirsi niistä tiedot kihlakunnan henkikirjaan. (Kuva 5.)

Autonomian ajan henkikirjat

Venäjänvallan tultua ylellisyysverot jäivät pois, samoin niiden sarakkeet henkikirjoista. (Kuva 6.)

Henkirahan maksuluokkajako on ennallaan, maksu nyt kuitenkin kopeekkoina. 36, 24 ja 18 kopeekkaa. Vuosisadan alkupuoliskolla mainitaan henkirahasta vapautetutkin nimeltä. Loppupuolella alaikäisten lasten nimet jäävät pois, esiintyvät vain lukumääränä sarakkeessa.

Uusina sarakkeina tulevat: Paloviinan poltto-oikeusmaksu (1866 saakka). Sekä Linna-apu ja Lääkintärahasto-sarakkeet.

1840-luvulla tulee sarake taloista maksettaville teinirahoille. Näihin aikoihin alkavat pitäjän kylät olla aakkosjärjestyksessä henkikirjoissa. 1860-luvulla henkiraha aletaan maksaa markkoina. Miehet 2 markkaa ja naiset 1 markan, nyt säädyt riippumatta kaikilta sama maksu.

Vuosisadan loppupuolella henkilöryhmäsarakkeet vähenevät, eri ryhmiä on yhdistetty toisiinsa. Viimeistään 1890-luvulla tulevat valmiiksi painetut henkikirjat, joissa sarakkeiden nimet suomen-
kielellä. Niiden lukemisessa

~
 försäkning på dett vid Liljevik hem-
 man befintlige saluk samt den förmod-
 genhet, hvarföre bevilning betätas.

Husbonden Nathanael Elius — 54 år gamm
 Hustru Maria Elisabet — 30.
 Son Nathanael Student — 18.
 Dito Anders Gustaf äfrenledes — 16.
 L^e Carl Ephraim — 3.
 Dotter Lovisa Elisabet — 12.
 Dito Johanna Sophia — 9.
 L^e Agatha Maria — 1.

Drengrar

Anders — 31. år
 Michel — 23.

Pigor

Lena — 28.
 Dito Lena — 20.
 Dito Anna — 21.

gne Schäfar

1 halstäckt. kleda

1 Rack. kleda

1. stick ur underskryffens

1 annat min. sons

8. fensler lutt. i egne Dorings Rum.

4. Dito i fensle salukets Rum.

Liljevik den 4^{de} December 1806.

Nathanael Elius

ei liene enää ongelmia.

Loppuyhteenvedo

Kaiken tämän jälkeen voitaneen kysyä uudelleen, mitä henkikirjat kertovat. Ne kertovat vuodesta 1634 lähtien, siis monesti lähes sata vuotta vanhemmalta ajalta kuin kirkonkirjat, esivanhempiemme ja heidän perheenjäsentensä nimiä. Ja näin niiden avulla voidaan, tietyin rajoituksin, korvata puuttuvat kirkonkirjat. Henkikirjat 1600-luvulla ja vielä pitkälti 1700-luvullakin, olivat vain luetteloita henkirahan maksaneista henkilöistä. Mutta 1700-luvulta lähtien niistä saadaan myös talojen nimiä, tietoa niiden koosta (manttaaliluvusta), maanluonnosta sekä talosta ja sen asukkaista eri aikakausina maksetuista erilaisista veroista ja maksuista.

Samoin 1700-luvun loppupuolelta lähtien saadaan ajoittain muidenkin kuin henkirahan maksaneiden nimiä. Maksusta vapautuksen perustelumerkinnot ovat tutkijalle arvokkaita. (Ikä, sairaus, ruumiinvika ja muut mahdolliset tiedot). 1800-luvun alun henkikirjoista saamme ylellisyysveromerkintöjen ansiosta tietoja silloin eläneiden esivanhempiemme elin- ja asumistavoista, heidän mahdollisista kulkuneuvoistaan, kenties pukeutumisestakin.

Kaikenkaikkiaan siis paljon sellaista arvokasta tietoa, jolla voimme rikastuttaa ja elävöittää omaa tutkimustamme, että se ei olisi pelkkää nimien ja päivämäärien luetteloa. Siis kyllä henkikirjat voivat kertoa paljonkin, jos vain niiden lukijalla on runsaasti aikaa, harrastusta ja taitoa ymmärtää niiden sanoma.

Kantala Vainjo. luterilinen kirkko				Kantala Vainjo. luterilinen kirkko			
1600-1699	1700-1799	1800-1899	1900-1999	1600-1699	1700-1799	1800-1899	1900-1999
1.1.	1.1.	1.1.	1.1.	1.1.	1.1.	1.1.	1.1.
1.2.	1.2.	1.2.	1.2.	1.2.	1.2.	1.2.	1.2.
1.3.	1.3.	1.3.	1.3.	1.3.	1.3.	1.3.	1.3.
1.4.	1.4.	1.4.	1.4.	1.4.	1.4.	1.4.	1.4.
1.5.	1.5.	1.5.	1.5.	1.5.	1.5.	1.5.	1.5.
1.6.	1.6.	1.6.	1.6.	1.6.	1.6.	1.6.	1.6.
1.7.	1.7.	1.7.	1.7.	1.7.	1.7.	1.7.	1.7.
1.8.	1.8.	1.8.	1.8.	1.8.	1.8.	1.8.	1.8.
1.9.	1.9.	1.9.	1.9.	1.9.	1.9.	1.9.	1.9.
1.10.	1.10.	1.10.	1.10.	1.10.	1.10.	1.10.	1.10.
1.11.	1.11.	1.11.	1.11.	1.11.	1.11.	1.11.	1.11.
1.12.	1.12.	1.12.	1.12.	1.12.	1.12.	1.12.	1.12.
1.13.	1.13.	1.13.	1.13.	1.13.	1.13.	1.13.	1.13.
1.14.	1.14.	1.14.	1.14.	1.14.	1.14.	1.14.	1.14.
1.15.	1.15.	1.15.	1.15.	1.15.	1.15.	1.15.	1.15.
1.16.	1.16.	1.16.	1.16.	1.16.	1.16.	1.16.	1.16.
1.17.	1.17.	1.17.	1.17.	1.17.	1.17.	1.17.	1.17.
1.18.	1.18.	1.18.	1.18.	1.18.	1.18.	1.18.	1.18.
1.19.	1.19.	1.19.	1.19.	1.19.	1.19.	1.19.	1.19.
1.20.	1.20.	1.20.	1.20.	1.20.	1.20.	1.20.	1.20.
1.21.	1.21.	1.21.	1.21.	1.21.	1.21.	1.21.	1.21.
1.22.	1.22.	1.22.	1.22.	1.22.	1.22.	1.22.	1.22.
1.23.	1.23.	1.23.	1.23.	1.23.	1.23.	1.23.	1.23.
1.24.	1.24.	1.24.	1.24.	1.24.	1.24.	1.24.	1.24.
1.25.	1.25.	1.25.	1.25.	1.25.	1.25.	1.25.	1.25.
1.26.	1.26.	1.26.	1.26.	1.26.	1.26.	1.26.	1.26.
1.27.	1.27.	1.27.	1.27.	1.27.	1.27.	1.27.	1.27.
1.28.	1.28.	1.28.	1.28.	1.28.	1.28.	1.28.	1.28.
1.29.	1.29.	1.29.	1.29.	1.29.	1.29.	1.29.	1.29.
1.30.	1.30.	1.30.	1.30.	1.30.	1.30.	1.30.	1.30.
1.31.	1.31.	1.31.	1.31.	1.31.	1.31.	1.31.	1.31.
1.32.	1.32.	1.32.	1.32.	1.32.	1.32.	1.32.	1.32.
1.33.	1.33.	1.33.	1.33.	1.33.	1.33.	1.33.	1.33.
1.34.	1.34.	1.34.	1.34.	1.34.	1.34.	1.34.	1.34.
1.35.	1.35.	1.35.	1.35.	1.35.	1.35.	1.35.	1.35.
1.36.	1.36.	1.36.	1.36.	1.36.	1.36.	1.36.	1.36.
1.37.	1.37.	1.37.	1.37.	1.37.	1.37.	1.37.	1.37.
1.38.	1.38.	1.38.	1.38.	1.38.	1.38.	1.38.	1.38.
1.39.	1.39.	1.39.	1.39.	1.39.	1.39.	1.39.	1.39.
1.40.	1.40.	1.40.	1.40.	1.40.	1.40.	1.40.	1.40.
1.41.	1.41.	1.41.	1.41.	1.41.	1.41.	1.41.	1.41.
1.42.	1.42.	1.42.	1.42.	1.42.	1.42.	1.42.	1.42.
1.43.	1.43.	1.43.	1.43.	1.43.	1.43.	1.43.	1.43.
1.44.	1.44.	1.44.	1.44.	1.44.	1.44.	1.44.	1.44.
1.45.	1.45.	1.45.	1.45.	1.45.	1.45.	1.45.	1.45.
1.46.	1.46.	1.46.	1.46.	1.46.	1.46.	1.46.	1.46.
1.47.	1.47.	1.47.	1.47.	1.47.	1.47.	1.47.	1.47.
1.48.	1.48.	1.48.	1.48.	1.48.	1.48.	1.48.	1.48.
1.49.	1.49.	1.49.	1.49.	1.49.	1.49.	1.49.	1.49.
1.50.	1.50.	1.50.	1.50.	1.50.	1.50.	1.50.	1.50.
1.51.	1.51.	1.51.	1.51.	1.51.	1.51.	1.51.	1.51.
1.52.	1.52.	1.52.	1.52.	1.52.	1.52.	1.52.	1.52.
1.53.	1.53.	1.53.	1.53.	1.53.	1.53.	1.53.	1.53.
1.54.	1.54.	1.54.	1.54.	1.54.	1.54.	1.54.	1.54.
1.55.	1.55.	1.55.	1.55.	1.55.	1.55.	1.55.	1.55.
1.56.	1.56.	1.56.	1.56.	1.56.	1.56.	1.56.	1.56.
1.57.	1.57.	1.57.	1.57.	1.57.	1.57.	1.57.	1.57.
1.58.	1.58.	1.58.	1.58.	1.58.	1.58.	1.58.	1.58.
1.59.	1.59.	1.59.	1.59.	1.59.	1.59.	1.59.	1.59.
1.60.	1.60.	1.60.	1.60.	1.60.	1.60.	1.60.	1.60.
1.61.	1.61.	1.61.	1.61.	1.61.	1.61.	1.61.	1.61.
1.62.	1.62.	1.62.	1.62.	1.62.	1.62.	1.62.	1.62.
1.63.	1.63.	1.63.	1.63.	1.63.	1.63.	1.63.	1.63.
1.64.	1.64.	1.64.	1.64.	1.64.	1.64.	1.64.	1.64.
1.65.	1.65.	1.65.	1.65.	1.65.	1.65.	1.65.	1.65.
1.66.	1.66.	1.66.	1.66.	1.66.	1.66.	1.66.	1.66.
1.67.	1.67.	1.67.	1.67.	1.67.	1.67.	1.67.	1.67.
1.68.	1.68.	1.68.	1.68.	1.68.	1.68.	1.68.	1.68.
1.69.	1.69.	1.69.	1.69.	1.69.	1.69.	1.69.	1.69.
1.70.	1.70.	1.70.	1.70.	1.70.	1.70.	1.70.	1.70.
1.71.	1.71.	1.71.	1.71.	1.71.	1.71.	1.71.	1.71.
1.72.	1.72.	1.72.	1.72.	1.72.	1.72.	1.72.	1.72.
1.73.	1.73.	1.73.	1.73.	1.73.	1.73.	1.73.	1.73.
1.74.	1.74.	1.74.	1.74.	1.74.	1.74.	1.74.	1.74.
1.75.	1.75.	1.75.	1.75.	1.75.	1.75.	1.75.	1.75.
1.76.	1.76.	1.76.	1.76.	1.76.	1.76.	1.76.	1.76.
1.77.	1.77.	1.77.	1.77.	1.77.	1.77.	1.77.	1.77.
1.78.	1.78.	1.78.	1.78.	1.78.	1.78.	1.78.	1.78.
1.79.	1.79.	1.79.	1.79.	1.79.	1.79.	1.79.	1.79.
1.80.	1.80.	1.80.	1.80.	1.80.	1.80.	1.80.	1.80.
1.81.	1.81.	1.81.	1.81.	1.81.	1.81.	1.81.	1.81.
1.82.	1.82.	1.82.	1.82.	1.82.	1.82.	1.82.	1.82.
1.83.	1.83.	1.83.	1.83.	1.83.	1.83.	1.83.	1.83.
1.84.	1.84.	1.84.	1.84.	1.84.	1.84.	1.84.	1.84.
1.85.	1.85.	1.85.	1.85.	1.85.	1.85.	1.85.	1.85.
1.86.	1.86.	1.86.	1.86.	1.86.	1.86.	1.86.	1.86.
1.87.	1.87.	1.87.	1.87.	1.87.	1.87.	1.87.	1.87.
1.88.	1.88.	1.88.	1.88.	1.88.	1.88.	1.88.	1.88.
1.89.	1.89.	1.89.	1.89.	1.89.	1.89.	1.89.	1.89.
1.90.	1.90.	1.90.	1.90.	1.90.	1.90.	1.90.	1.90.
1.91.	1.91.	1.91.	1.91.	1.91.	1.91.	1.91.	1.91.
1.92.	1.92.	1.92.	1.92.	1.92.	1.92.	1.92.	1.92.
1.93.	1.93.	1.93.	1.93.	1.93.	1.93.	1.93.	1.93.
1.94.	1.94.	1.94.	1.94.	1.94.	1.94.	1.94.	1.94.
1.95.	1.95.	1.95.	1.95.	1.95.	1.95.	1.95.	1.95.
1.96.	1.96.	1.96.	1.96.	1.96.	1.96.	1.96.	1.96.
1.97.	1.97.	1.97.	1.97.	1.97.	1.97.	1.97.	1.97.
1.98.	1.98.	1.98.	1.98.	1.98.	1.98.	1.98.	1.98.
1.99.	1.99.	1.99.	1.99.	1.99.	1.99.	1.99.	1.99.
2.00.	2.00.	2.00.	2.00.	2.00.	2.00.	2.00.	2.00.